
Kyrkomötet
Kyrkolivsutskottets betänkande 2009:7

Våld bland unga

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2009:14 om att motverka våldet bland våra unga. I motionen föreslås att Kyrkomötet beslutar att Kyrkostyrelsen ska ta fram en aktivitetsplan för att uppmärksamma och motverka våldet bland unga i vårt samhälle. Planen med budget föreslår motionären ska presenteras för Kyrkomötet år 2010.

Utskottet föreslår att motionen ska avslås.

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Motionens förslag.....	3
Motion 2009:14 av Ylva Wahlström, Motverka våldet bland våra unga.....	3
Bakgrund.....	3
Statistiska centralbyråns statistik.....	3
Brottsförebyggande rådets självdeklarationsundersökningar.....	4
Arbete för att förebygga våld bland unga	5
Kyrkomötets och Ombudsmötet tidigare behandling av frågan om åtgärder mot våld.....	8
Utskottets överväganden.....	9
Motverka våldet bland våra unga.....	9

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

KI 2009:7

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:14.

Motionens förslag

Motion 2009:14 av Ylva Wahlström, Motverka våldet bland våra unga

Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att ta fram en aktivitetsplan för att uppmärksamma och motverka våldet bland unga i vårt samhälle och att presentera denna plan med budget till Kyrkomötet år 2010.

Bakgrund

I dag kan våld såväl psykiskt, sexuellt som fysiskt förstås som en del av de ungas vardag. Våldets närvaro i vardagen bidrar till att det normaliseras, vilket försvårar för unga att definiera exempelvis mobbning, våldsinslag mellan kamrater, våld i samband med krogbesök och våldtäkter som våld. Det är väl känt att många ungdomsbrott begås utan att de upptäcks, anmäls eller registreras. Att våldet ökat bland de unga under de senaste 20 åren framgår av den officiella statistiken.

Uppgifterna i den officiella kriminalstatistiken ger en viktig bild men den är långt ifrån fullständig. Under år 2008 anmäldes cirka 17 200 misshandelsbrott mot barn i åldern 0–17 år. Det motsvarar 20 procent av alla anmälda misshandelsbrott. Av dessa riktades cirka 6 100 (36 procent) mot flickor och cirka 11 100 (64 procent) mot pojkar. Cirka 11 procent avsåg misshandel av barn i åldern 0–6 år, 50 procent barn i åldern 7–14 år och 39 procent barn i åldern 15–17 år. Vidare anmäldes cirka 2 420 våldtäkter mot barn i åldern 0–17 år. Det motsvarar 44 procent av de anmälda våldtäktsbrotten. I cirka 7 procent av dessa våldtäkter var offren pojkar, vilket kan jämföras med de vuxna offren där 97 procent var kvinnor och 3 procent män. Antalet ungdomar som utsatts för dödligt våld har legat konstant under de senaste tjugo åren på två till tre ungdomar per år.

Statistiska centralbyråns statistik

I Statistiska centralbyråns (SCB) återkommande undersökningar av levnadsförhållanden (ULF) ställer man frågor om den svarande utsatts för något våld eller hot om våld. De som finns med i statistiken har svarat ja på någon av följande frågor:

Har du själv under de senaste 12 månaderna varit utsatt för någon eller några av följande händelser: A) Våld som ledde till sådana skador att det krävde besök hos läkare, tandläkare eller sjuksköterska; B) Våld som ledde till synliga märken eller kroppsskada utan läkarbesök; C) Våld som inte ledde till synliga märken eller kroppsskada; D) Hot eller hotelser om våld som var farliga eller så allvarliga att du blev rädd?

Tittar man närmare på åldersgruppen 16–24 år framgår det av SCB:s statistik att antalet som utsatts för våld eller hot om våld ökat under de senaste 30 åren. Åren 1980–81 svarade 12,2 procent ja på frågorna och år 2007 20 procent. Det var i samma åldersgrupp åren 1980–81 15,1 procent av männen som svarade att de utsatts för våld eller hot om våld och 9,2 procent av kvinnorna. År 2007 var det 23,2 procent av männen som svarade att de utsatts för våld eller hot om våld och 16,7 procent av kvinnorna.

Brottsförebyggande rådets självdeklarationsundersökningar

Ett viktigt komplement till den officiella statistiken utgör de riksrepresentativa enkätundersökningar som görs vartannat år av Brottsförebyggande rådet bland ungdomar i årskurs nio. Enkäten tar även upp den unges situation, familj, skola, kamratumgänge och fritidsvanor. Genom dessa undersökningar får man en kompletterande källa till kunskap om den faktiska ungdomsbrottsligheten.

Den metod som Brottsförebyggande rådet (Brå) använder sig av är självdeklarationsundersökningar. Det innebär att ungdomar i en enkät själva får fylla i de svarsalternativ som bäst stämmer överens med deras handlande. Brottsförebyggande rådet har studerat resultaten från självdeklarationsundersökningarna som de genomfört under ett decennium. I studien *Rapport 2006:7 Ungdomar och brott åren 1995–2005* beskrivs utvecklingen av andelen unga som själva deltagit i brott och av andelen unga som utsatts för brott åren 1995–2005.

Rapporten visar, om man exkluderar beteendet att bära kniv, att andelen ungdomar som angivit att de varit delaktiga i någon våldsrelaterad handling legat på en konstant nivå under perioden. Både pojkar och flickor begår i stort sett samma typer av brott men det är fler pojkar än flickor som begår våldsbrott.

I undersökningarna har man ställt tre frågor till ungdomarna om de själva blivit utsatta för våld eller hot under de senaste 12 månaderna. Brå har valt att skilja mellan lindrigt och grovt våld. Den som svarat ja på frågan om den utsatts för våld men inte behövt söka sjukvård har enligt brå:s kategorisering utsatts för lindrigt våld och den som behövt uppsöka sjukvård (sjuksköterska, läkare eller tandläkare) har utsatts för grövre våld.

Omkring en fjärdedel av ungdomarna uppgav år 2005 att de under de senaste 12 månaderna hade blivit utsatta för att någon slagit, sparkat eller utsatt dem för annat våld så att de fick ont men inte behövde uppsöka sjukvård. Antalet ungdomar som uppgett att de utsatts för grövre våld så att de behövt uppsöka någon form av sjukvård har under hela den period Brå studerat uppgått till mellan 5 och 6 procent. Några större förändringar beträffande antalet ungdomar som uppgett att de utsatts för hot så att de känt sig allvarligt rädda har det inte varit under den studerade tioårsperioden. Omkring var tionde ungdom uppgav år 2005 att de hade känt sig allvarligt hotade.

Även när det gäller att bli utsatt för lindrigt eller grövre våld är det oftare pojkar än flickor som angett att de blivit det. Studien visar att andelen pojkar som utsatts för lindrigt våld har varit konstant men däremot ökat för flickor, från 17 till 20 procent. Beträffande det grövre våldet har utvecklingen däremot varit likartad för pojkar och flickor.

De som svarat att de utsatts för våld har sedan fått svara på var den senaste händelsen inträffat. Den vanligaste platsen för såväl lindrigt, grövre våld som hot är inne i skolan eller på skolgården. Det framkommer att det finns skillnader mellan var pojkar och flickor blir utsatta för våld och hot. Det är en högre andel av pojkarna som blivit utsatta för detta inne i skolan eller på skolgården medan flickorna i betydligt högre utsträckning blivit utsatta för våld och hot i bostaden och hemma hos någon annan. I såväl den här undersökningen som i andra undersökningar framkommer det att risken för att utsättas för brott är större bland dem som själva angett att de begått brott.

Det har bedrivits en hel del forskning, såväl internationell som svensk, om det finns faktorer som påverkar risken för egen brottslighet. Av resultaten i Brå:s studie framkommer att det finns skillnader beroende på vilken sociodemografisk bakgrund ungdomarna kommer från.

Vidare har man studerat om en riskfylld livsstil påverkar risken för egen brottslighet. Med en riskfylld livsstil avses att ofta kvällstid vistas i centrum eller

liknande samlingspunkter, att umgås med kamrater som har begått brott samt att ofta dricka sig berusad. Resultatet visar på att det finns ett samband, men det påverkas också av socioekonomiska och strukturella bakgrundsfaktorer som exempelvis social klass, familjestruktur och segregation samt av individuella faktorer som hyperaktivitet, impulsivitet, risktagande, bristande skuld känslor och en mer tolerant inställning till brott.

Brå menar att resultatet av deras studie antyder att det finns särskild anledning att rikta in brottsförebyggande insatser mot ungdomar som har en riskfylld livsstil och som därutöver bär på individuella riskfaktorer.

Arbete för att förebygga våld bland unga

När man tar del av media får man lätt intryck av att våldet sprider sig utan att något görs åt det i samhället. Detta är inte fallet i Sverige där det görs många goda insatser såväl från myndigheter, i skolor, organisationer och ideella föreningar samt enskilda initiativtagare för att motverka våldet i samhället. Svenska kyrkan är en av dessa aktörer. De flesta insatserna sker på lokal nivå i församlingarna men även i stift och projekt på den nationella nivån. Insatserna sker ibland i samverkan med kommun och med närstående organisationer som exempelvis Rädda Barnen, BRIS, Hela Människan och Ersta diakonisällskap m.fl.

Förebyggande program

Det finns flera olika program som används, såväl i Sverige som i andra länder, för att förebygga våld bland unga. En del av dessa program är vetenskapligt beprövade. Ett sådant flitigt använt program är Aggressive Replacement Training (ART). Programmet vänder sig i första hand till en specifik målgrupp som anses aggressiv och våldsam, exempelvis ungdomar på behandlingshem och andra institutioner. Metoden är utvecklad för att förebygga våldsamt beteende och i förlängningen kriminalitet. ART används ibland även i skolan men då alltid med en utvald grupp som anses ha problem. Syftet är då oftast att skapa lugnare och tryggare skolmiljö.

Några andra program som är mer inriktade på skolan är Olweus anti-mobbingsprogram och PS (Preventionsprogram för skolan) samt SET (Social Emotionell Träning). Olweus program bygger på ett antal nyckelprinciper: att skapa en skolmiljö som kännetecknas av värme, gränser, en konsekvent användning av regler, att vuxna i skolan tar ansvar och bestämmer över elevernas totalsituation och inte bara över inlärningsprocessen. Programmet PS:s ambition är att reducera och förebygga skolk, tidig alkoholkonsumtion, mobbning och skadegörelse. Det vänder sig till elever i årskurs fyra och upp till årskurs nio. Programmet SET bygger på att elever från sex år och upptill 16 år ska träna på självkännedom, hantera känslor, samarbeta, visa empati och social kompetens. Avsikten är att metoden ska förebygga asocialt beteende.

Centrum för Vårdsprevention

På Karolinska Institutet finns Centrum för Vårdsprevention (CVP). Det är ett nationellt centrum som arbetar med forskning, utbildning och information inom området våld och våldsprevention. CVP är ett nätverkssamarbete mellan Karolinska Institutet, praktiker och forskare vid andra organisationer och myndigheter i Sverige som kriminalvården, polisen, rättspsykiatri och Statens Institutionsstyrelse (SIS).

Svenska kyrkans och närstående organisationers insatser

Kyrkornas världsråds generalförsamling beslöt år 1998 att utlysa perioden 2001–2010 som ett årtionde för att övervinna våldet. Genom sitt beslut anknöt kyrkorna till FN:s beslut att utlysa perioden 2001–2010 till det internationella årtiondet för en freds- och ickevåldskultur för världens barn.

Någon fullständig bild av alla de insatser som Svenska kyrkan gör på de olika nivåerna och som närstående organisationer gör för att motverka våldet är inte möjligt att ge, men här nämns några olika exempel.

Kyrka – skola

En arena där Svenska kyrkan har möjlighet att möta många barn och ungdomar är skolan. Församlingarnas insatser i skolan är omfattande runt om i vårt land. På många orter finns ett ekumeniskt samarbete. Därför finns det inom Sveriges kristna råd (SKR) ett särskilt program för kyrka – skola. De övergripande målen för detta program är bl.a. att samordna och utveckla kyrkornas kyrka – skola arbete samt att ansvara för ekumeniska mötesplatser, utbildning och nätverk för kyrkornas skolarbete.

År 2007 gav SKR ut ett ekumeniskt utbildningsmaterial *Den blomstertid nu kommer*. Materialet handlar om mötet kyrka – skola. Materialet vill inspirera kyrkornas medarbetare att möta människor i skolans miljö samt ge redskap för reflektion och ekumeniska samtal om förhållningssätt i skolan. Materialet innehåller också en studiehandledning med övningar och bilagor till stöd för det lokala skolarbetet.

Boken innehåller tre delar som tar upp olika perspektiv på att som kyrka/samfund närvara på skolan. En av dessa tre delar handlar om Varsamhet och där behandlas den goda skolmiljön utifrån tre rubriker:

- ◆ Varje individs unika livshistoria (att visa respekt för varandra),
- ◆ Mångfald och demokrati (kyrkans bidrag till mångfald och delaktighet),
- ◆ För fred, försoning och global solidaritet (solidaritetstanken i det lokala – globala).

Totalt har 600 personer genomgått utbildning i materialet och cirka 1 800 böcker har sålts.

Stiften och den nationella nivån

Västerås stift producerade förra året en utställning som har mobbing som genomgående tema. Utställningen heter *Via Dolorosa* och har gjorts av Elisabeth Ohlsson. Utställningen behandlar utsatthet i skolmiljö. I sommar ställdes den ut i Visby domkyrka. Under 2009 har utställningen också visats i Uppsala stift (Sigtuna) samt Linköpings stift (S:t Olai kyrka, i samarbete med Norrköpings kommun).

Stockholms stift gav år 2006 ut boken *Våga vara förebild*. Boken är skriven av Beatrice Lönnqvist och handlar om hur församlingar kan ta emot ungdomar som dömts till ungdomstjänst. Vidare erbjuder stiftet en ”utsatta barnkurs”, som vänder sig till medarbetare i församlingarna som i sitt arbete möter utsatta barn.

Den nationella nivån har under perioden 2006–2009 ett fotbollsprojekt. Ett av målen för projektet är att nå barn- och ungdomar med etik- och rättvisefrågor. Svenska kyrkan har ett samarbetsavtal under projektperioden med Svenska Fotbollsförbundet (SvFF). I det avtalet finns en paragraf om att Svenska kyrkan tillsammans med SvFF ska vara delaktig i utbildningsmaterial kring etik, moral och rättvisefrågor. Förhoppningen är att det även efter att projektet avslutas ska tecknas ett nytt avtal mellan parterna och att samarbetet ska utvecklas ytterligare.

En av de viktigaste delarna i avtalet har gällt Svenska kyrkans församlingars möjlighet att på lokal nivå delta i lokala idrottsföreningarnas fotbollsskolor. Svenska kyrkans material till årets fotbollsskolor heter *En schyst medspelare* och handlar om att vara schyst på och utanför fotbollsplanen. Varje år deltar cirka 50 000 barn och ungdomar i landets fotbollsskolor. Det här är ett projekt som fått en stor spridning och från fotbollsklubbarna har det kommit många positiva reaktioner på de insatser som gjorts samt för att Svenska kyrkan vill engagera sig i barn och ungdomars vardag och fritid. Det har även kommit fram önskemål om att Svenska kyrkan ska medverka i föreningarnas ledarutbildningar. I varje stift finns det en eller flera kontaktpersoner för projektet. De har bland annat anordnat utbildningar för församlingar som medverkar i fotbollsskolorna.

Flera av de pågående projekten som beviljats bidrag från Kyrkostyrelsens riktade utvecklingsstöd för åren 2008 och 2009, till projekt med fokus på barn och unga 0–25 år, kan nämnas i detta sammanhang. Ett är projektet *Respekt* som bedrivs av Umeå stadsförsamling. Projektets bedrivs i en av Umeås stadsdelar och bland de effektmål man vill uppnå genom projektet kan nämnas att skapa en tryggare och lugnare miljö både i kyrkan och på skolan. Vidare att ungdomarna ska ha verktyg för att kunna respektera varandras likheter och olikheter.

Ett annat är projektet *BroBygge Landskrona* som bedrivs av Landskrona församling. Projektets övergripande syfte är att stärka den egna identiteten hos barn och unga, så att man kan möta den "andre" utan rädsla, och genom gemensamma erfarenheter rustas för framtidstro.

Ytterligare ett är projektet *Självkänsla och livsstil* som bedrivs av Saltsjöbadens församling i samverkan med Nacka församling och BRIS. Projektet vill ge ungdomar från två geografiskt närbelägna områden som skiljer sig vad gäller etnicitet, ekonomisk standard och kyrkotillhörighet möjlighet att utvecklas tillsammans och skapa en mötesplats. Detta vill man uppnå genom att låta 12 ungdomar per år från dessa båda områden delta i en ettårig utbildning i syfte att stärka deras självkänsla och göra dem till goda förebilder. Olikheterna i dessa två geografiskt närbelägna områden har ibland lett till kulturellt, etniskt och religiöst främlingskap med konsekvenser i form av integrationsproblem, snedvridna attityder och fysiska sammandrabbningar mellan ungdomar.

Sensus studieförbund

Sensus studieförbund arbetar med flera insatser för att motverka våld och här nämns några exempel. I tre av sina regioner – Stockholm, Västra Sverige och Skåne-Blekinge – tillsammans med Ungdomsstyrelsen i ett projekt "Att förebygga våld mot unga kvinnor" och i sin Stockholmsregion med ett fotbollssupporterprojekt. Skåne-Blekinge regionen har även fått medel från Ungdomsstyrelsen till ett projekt som handlar om att förebygga intolerans och främlingsfientlighet mellan olika ungdomsgrupper.

Ickevåldsfonden

Ickevåldsfonden är kyrkornas fond. Många kyrkor, stift och kristna organisationer, men även LO och näringslivet, har gett och ger ekonomiska bidrag till fonden. Svenska kyrkans nationella nivå har beslutat att lämna anslag till fonden under det pågående årtiondet för att övervinna våldet.

Årligen utser Ickevåldsfonden pristagare som får bidrag från fonden. Mottagarna ska ha visat att de på ett kraftfullt sätt arbetar för att försöka minska våld bland barn och ungdomar. Bidraget ska vara en uppmuntran och ett stöd till att kunna fortsätta detta arbete. Utdelningen sker i samband med en årlig ceremoni den 30 november.

Kyrkomötets och Ombudsmötet tidigare behandling av frågan om åtgärder mot våld

Frågan om åtgärder mot våld är inte ny utan har behandlats av Ombudsmötet och Kyrkomötet vid ett flertal tillfällen.

Vid 1995 års ombudsmöte behandlades sju motioner som väckts med anledning av våldet i samhället (OF 1995:503). Ett par av motionerna hade särskilt fokus på unga. Läronämnden som yttrade sig med anledning av motionerna anger bl.a. följande:

Att komma tillrätta med våldet i samhället kräver ett långsiktigt och uthålligt arbete. Det är hela samhällets sak. Kyrkan måste arbeta tillsammans med alla goda krafter. Kyrkan och enskilda kristna måste i enlighet med luthersk tradition stödja och delta i samhällets politiska, sociala, ekonomiska och kulturella insatser på detta område.

Till kyrkans kallelse hör att bidra till ett moraliskt ansvarigt handlande och särskilt att med upprättelsens evangelium möta dem som blivit offer eller själva brukat våld.

Motionerna aktualiserar grundläggande teologiska frågor om människosyn, det ondas problem, våld och icke-våld, lag och evangelium, kyrka och samhälle. Genom hela kyrkans historia har en kontinuerlig reflektion pågått i dessa frågor. Den måste fortsätta och fördjupas samtidigt som vi utformar konkreta handlingsprogram för tillämpningen av både lag och evangelium.

Med anledning av motionerna begärde Ombudsmötet att Stiftelsen för rikskyrklig verksamhet, i enlighet med kyrkans evangelisatoriska uppdrag, i samarbete med berörda organisationer och samhällsorgan, och i syfte att inspirera lokalförsamlingarna, skyndsamt tar initiativ till; ett fördjupat studium av, samt vidtar konkreta åtgärder mot, våldet – det fysiska och psykiska – dess orsaker och konsekvenser.

Stiftelsestyrelsen konstaterade att det som den nationella nivån kunde bidra med var att inventera det arbete som redan görs i församlingar och stift och söka finna former för att sprida idéer och arbetssätt till församlingarna. I Uppsala stift pågick då ett konferensarbete om åtgärder mot våld och det visade sig att resultatet från dessa konferenser – med föredrag och seminarierapporter – var ett sådant idé- och inspirationsmaterial som Ombudsmötet hade efterfrågat.

Vid 2002 års kyrkomöte behandlades en motion om undervisningsmaterial i kristen etik (KI 2002:5). Motionen tar sin utgångspunkt i det allt tuffare och råare samhällsklimatet i Sverige. Motionären nämner våldet som förekommer i massmedia som en viktig orsak till detta. Barn och ungdomar tar intryck av detta och det behöver bemötas för att deras intryck ska balanseras. Svenska kyrkan bör enligt motionären spela en roll i sammanhanget. Av Kyrkolivsutskottets betänkande framgår att det redan fanns omfattande material om kristen etik för olika stadier i skolan. Utskottet ansåg därför att det inte fanns någon anledning för den nationella nivån att ta fram ytterligare material. Kyrkomötet beslutade därför att avslå motionen.

Utskottets överväganden

KI 2009:7

Motverka våldet bland våra unga

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:14.

Motionären tar upp ett centralt och komplext problem för hela vårt samhälle och utskottet ser med stor oro på hur våldet blivit en del av många ungas vardag. Utanförskapet är en verklighet i vårt samhälle och många unga som utövar och utsätts för våld har redan från tidiga år vuxit upp i trasiga familjer. Vi vet också att våld oftare förekommer i samband med intag av alkohol eller användning av andra droger.

Av betänkandets bakgrund framgår att det bedrivs ett omfattande arbete i samverkan mellan olika aktörer i samhället för att motverka och förebygga våld bland unga. Många församlingar inom Svenska kyrkan är med bland dessa aktörer. De samverkar då ofta med exempelvis skolan, socialtjänsten, polisen, idrotts- och andra föreningar.

Utskottet anser att Svenska kyrkan har en viktig roll i arbetet att motverka våldet bland unga både i egen verksamhet och i samverkan med andra. Det är angeläget att kyrkan finns där unga finns och tar ansvar i ungdomsvärlden. Arbetet inom detta område hör framför allt hemma på den lokala nivån där församlingarna genom nätverksbyggande kan finnas med som aktörer. En samverkan behöver naturligtvis ske mellan samtliga nivåer inom Svenska kyrkan. Utskottet konstaterar att det redan finns många goda idéer om hur man kan arbeta för att motverka våld bland unga. Exempelvis kan intranätet och internet användas för att sprida dessa.

Utskottet anser inte att en av Kyrkostyrelsen framtagna aktivitetsplan är en verkningsfull insats för att uppmärksamma och motverka våldet bland unga i vårt samhälle. Utskottet föreslår därför att motionen ska avslås.

Uppsala den 25 september 2009

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Vanja Björsson, ordförande

Marie Schött, sekreterare

Beslutande: Vanja Björsson, ordförande, Bo E Nilsson, Birgitta Lindén, Rolf Forslin, Johan Lothigius, Hans Ulfvebrand, Åsa Ek, Per-Henrik Bodin, Olof Kjellström, Elisabet Nilsson, Roland Johansson, Sofia Särdaqvist, Helén Lindbäck, Kerstin Zetterberg och Terence Honglo.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Mary Österström, Bo Lennart Anbäcken, Christina Andersson, Hakon Långström, Inger Björkroth, Cecilia Brinck, Sven-Bertil Persson, Catarina Fondén, Christina Berglund, Gunvor Åsblom, Markus Holmberg och Berit Simonsson.

Biskoparna Ragnar Persenius och Lennart Koskinen har deltagit i utskottets överläggningar.